

Analysis and Application of Jean-René Ladmiral's Model in the Persian Translation of Vocabulary from the Book "Broken Wings" by Gibran Khalil Gibran

**Seyyed Ahmad Mosawi
Panah**

Assistant Professor, Department of Arabic
Language and Literature, Shahid Chamran
University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Rasoul Balavi

Professor, Department of Arabic Language
and Literature, Shahid Chamran University
of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Mahmoud Borvayeh*

Corresponding Author, MA. Student in
Arabic Translation, Shahid Chamran
University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Abstract

This study investigates the application of Jean-René Ladmiral's theory in analyzing Seyyed Mostafa Tabatabai's Persian translation of *Al-Ajnha' al-Mutakassira* (*Broken Wings*) by Khalil Gibran. The original work, written in a poetic style, explores themes such as unfulfilled love, freedom, and the tension between love and social conventions.

* Corresponding Author: mahmoud.borvayeh@gmail.com

How to Cite: Mosawi Panah, S. A., Balavi, R., and Borvayeh, M. (2025). Analysis and Application of Jean-René Ladmiral's Model in the Persian Translation of Vocabulary from the Book "Broken Wings" by Gibran Khalil Gibran. *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 15 (32), 353-384. doi: [10.22054/rctall.2025.85795.1792](https://doi.org/10.22054/rctall.2025.85795.1792)

Tabatabai's translation, through preserving the poetic tone and carefully selecting vocabulary, successfully conveys the complex meanings of the original text. Ladmiral's theory, which emphasizes reconstructing meaning and adopting a target-oriented approach, provides an effective framework for evaluating translation quality. The findings indicate that the translator's lexical choices and syntactic structures effectively transfer the semantic intentions of Gibran's text.

Keywords: *Broken Wings*, Khalil Gibran, Persian translation, Jean-René Ladmiral.

Introduction

Throughout history, translation has attracted the attention of both specialists and the general public, serving as one of the fundamental tools of human communication. In translating from Arabic to Persian, both the source language (Arabic) and the target language (Persian) play crucial roles. Merely understanding the general meaning of the source text is not sufficient; the translator must also grasp precise concepts, implicit meanings, and emotional nuances, as well as the subtleties of the author's style.

Mastery of the target language is often even more critical than full knowledge of the source language, because translation involves two primary skills: **comprehension** and **expression**. Comprehension requires thorough familiarity with the source language and the ability to extract multiple layers of meaning, while expression entails rewriting this meaning according to the linguistic and cultural norms of the target language. Familiarity with the subject matter of the original text further contributes to producing an accurate and fluent translation.

In descriptive texts, language functions as a tool for evoking emotions, scenes, or specific events. Their purpose is to stir particular feelings in the reader. Literary works are the most prominent examples of

descriptive texts, distinguished from informational texts by their stylistic organization and expressive function. In this regard, Ladmiral's theory emphasizes the importance of conveying meaning at all costs.

Jean-René Ladmiral, in his book *Traduire: Théorèmes pour la traduction* and related works, presents key principles of translation, including translation choice, compensation, minimal distortion, heterogeneity, addition, interpretation, readability, idiomaticity, and adequacy. His aim is to operationalize translation theory by developing a coherent methodological system encompassing these components. This approach allows translators to bridge linguistic and cultural gaps between source and target texts through flexible strategies, highlighting the inseparable connection between theory and practice.

This theoretical framework is particularly relevant to descriptive texts that aim to evoke emotions and create strong emotional resonance. In the case of *Broken Wings*, Seyyed Mostafa Tabatabai strives to preserve Gibran's poetic and critical tone while conveying themes of social inequality, unfulfilled love, and resistance to convention to Persian-speaking audiences.

This study applies Ladmiral's framework to Tabatabai's Persian translation of *Broken Wings* and seeks to address the following questions:

1. To what extent has the translator succeeded in recreating the poetic and social atmosphere of Khalil Gibran's work?
2. How has the translator, through syntactic adjustments and careful vocabulary choices, conveyed Gibran's central message fluently and unambiguously in Persian?

Literature Review

Although numerous studies have addressed the application of translation theories to Arabic–Persian texts, few have focused specifically on Ladmira1's model. A selection of relevant research includes the following:

- **Delshad, Masbough, and Abdi (2016):** *Reexamining Abdol Latif Tasouji's Translation of the Foundational Story of One Thousand and One Nights Based on Jean-René Ladmira1's Model*. Their findings indicate that the translator produced a work that is both aesthetically effective and culturally appropriate in Persian.
- **Sayadani and Asgharpour (2017):** *Evaluation of the Vocabulary Translation Process in Nahj al-Balagha Based on Jean-René Ladmira1's Theory*. Their study concludes that the translator alternated between source-oriented and target-oriented approaches, balancing fidelity to vocabulary with the need to convey meaning. In some cases, interpretive strategies ensured clarity and removed ambiguity.

Compared to these works, the present study distinguishes itself by focusing specifically on Khalil Gibran's *Broken Wings* and analyzing the Persian translation through the lens of Ladmira1's components such as transposition, translator's choice, omission, and addition. This research not only identifies the translator's strengths but also highlights minor weaknesses in word choice and meaning transfer, offering suggestions for improvement.

Research Methodology

This study employs a descriptive–analytical method grounded in Jean-René Ladmira1's theoretical framework. Data were collected from two primary sources:

1. *Al-Ajnhā' al-Mutakassira* (compiled by Juliana Abdullah, research by Mikhail Masoud, first edition, 143 pages).

2. The Persian translation in *The Complete Works of Khalil Gibran* (translated by Seyyed Mostafa Tabatabai, 256 pages).

These texts were systematically compared using Ladmira's principles. Cultural and linguistic elements were extracted, and the translator's strategies for equivalence, compensation, omission, and addition were analyzed to evaluate the accuracy and effectiveness of meaning transfer.

Conclusion

The comparative analysis of Khalil Gibran's *Broken Wings* and Seyyed Mostafa Tabatabai's Persian translation yields several key findings.

First, through careful lexical selection, syntactic adjustments, and strategic additions—such as reordering verbs, omitting redundant elements, and offering implicit interpretations—Tabatabai has successfully conveyed messages that resonate with Persian-speaking audiences. These strategies help preserve the poetic and social tone of Gibran's text and foster a strong connection between the reader and the original.

Second, by aligning sentence structures with Persian grammatical norms while maintaining semantic fidelity, the translator achieves a balance between accuracy and readability. This balance reduces distortion and ambiguity, facilitating smoother comprehension. In many cases, Tabatabai avoids literal translations by opting for more contextually appropriate equivalents, enhancing cohesion and fluency. Third, the selective omission of semantically light words and the addition of explanatory adjectives or clarifying details improve readability and help reconstruct the emotional impact of the original text. These strategies demonstrate the translator's sensitivity to both linguistic nuance and reader reception.

Overall, the study concludes that Tabatabai's translation of *Broken Wings*, when assessed through Ladmiral's model, adopts a target-oriented and audience-centered approach. The translation not only preserves the poetic and social atmosphere of Gibran's work but also successfully adapts it to Persian literary and cultural norms, enabling readers to experience the richness and depth of the original text.

----- پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی -----

دوره ۱۵، شماره ۳۲، بهار و تابستان ۱۴۰۴، ۳۵۳-۳۸۴

rctall.atu.ac.ir

DOI: [10.22054/rctall.2025.85795.1792](https://doi.org/10.22054/rctall.2025.85795.1792)

تحلیل و کاربرد الگوی ژان رنه لادمیرال در ترجمه فارسی واژگان کتاب «الأجنحة المتكسرة» اثر جبران خلیل جبران

استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

سید احمد موسوی پناه

استاد، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

رسول بلاوی

دانشجوی کارشناسی ارشد مترجمی زبان عربی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

محمود بروایه *

چکیده

تبدیل معنایی واژگان در فرآیند ترجمه یکی از چالش‌های مهم و پیچیده برای مترجمان است و یافتن معادل دقیق آن اهمیت زیادی دارد؛ زیرا ترجمه واژه باید با زمینه و ساختار متن هماهنگ باشد. گاهی اوقات نیز انتقال معنای دقیق واژه در ترجمه ممکن نیست. برای کاهش این مشکلات می‌توان از روش‌های گوناگونی استفاده کرد. لادمیرال مؤلفه‌هایی را مطرح کرده که به مترجم کمک می‌کند تا در انتقال مفهوم واژگان تصمیمات بهتری بگیرد و با انتخاب واژه‌های مناسب، تعادل نسبی میان متن اصلی و متن ترجمه شده برقرار شود. نظریه لادمیرال بر بازآفرینی معنا و رمزگشایی مقصدگرا تأکید دارد و ابزاری مؤثر برای سنجش کیفیت ترجمه ارائه می‌دهد. کتاب «الأجنحة المتكسرة» اثر جبران خلیل جبران با نثری شاعرانه، مفاهیمی چون عشق نافرجام، آزادی و تقابل میان عشق و عرف جامعه را به تصویر می‌کشد. عمق معنایی و لایه‌های پیچیده این اثر شامل تعارض میان عشق و محدودیت‌های اجتماعی است. وجه تمایز این اثر در ترکیب همزمان این ابعاد عاطفی و اجتماعی است که خواننده را به درکی چندسطحی از آزادی و عشق می‌رساند. این پیچیدگی معنایی، ترجمه اثر را چالشی ویژه می‌سازد و نیازمند دقت در انتقال دقیق این لایه‌هاست. این پژوهش با کاربست الگوی لادمیرال به توصیف و تحلیل ترجمه فارسی این کتاب به‌ویژه ترجمه سید مصطفی طباطبائی، می‌پردازد که با حفظ لحن شاعرانه و دقت در انتخاب واژگان، معنای پیچیده متن اصلی را به خوبی منتقل کرده است.

کلیدواژه‌ها: الأجنحة المتكسرة، جبران خلیل جبران، فارسی، الگوی ژان رنه لادمیرال.

۱. مقدمه

هر واژه در زبان مبدأ دارای بار معنایی، فرهنگی و تاریخی خاصی است که انتقال آن به زبان مقصد نیازمند درک عمیق از مفاهیم متن و حساسیت‌های زبانی است. این حساسیت‌ها به ویژه زمانی اهمیت پیدا می‌کنند که واژگان حامل ظرافت‌های عاطفی یا مفاهیم چند لایه باشند. از همین رو، ترجمه صرفاً به معنای جایگزینی واژگان از یک زبان به زبان دیگر نیست؛ «پابندی بیش از حد مترجم به واژگان متن اصلی بدون توجه به مفهوم آن، ترجمه را نامفهوم و غیر قابل درک می‌کند» (معروف، ۱۳۹۴: ۱۳).

مترجم می‌بایست فضای فکری، احساسی و سبک نویسنده را به درستی درک کند، چرا که ترجمه‌ای موفق خواهد بود که بتواند همان حس، پیام و تأثیر متن اصلی را به خواننده زبان مقصد منتقل کند. مترجم باید مفاهیم دقیق و ضمنی و بار عاطفی کلمات را دریابد و ظرایفی را که به سبک و شیوه نویسنده مربوط می‌شود، درک کند. «ترجمه خوب، ترجمه‌ای است که بتواند همان تأثیر متن اصلی را در خواننده بگذارد» (ناظمیان، ۱۳۸۶: ۹).

تسلط بر زبان مقصد از شناخت کامل زبان مبدأ مهم‌تر است، چرا که ترجمه از دو مهارت عمده درک و بیان شکل می‌گیرد؛ درک، شامل آشنایی با زبان مبدأ در حد استخراج جنبه‌های مختلف معنا از متن می‌شود و بیان به معنای بازنویسی معنای برگرفته از متن مبدأ براساس معیارهای زبانی و فرهنگی زبان مقصد است. آشنایی با موضوع متن اصلی، نقش مهم و بسزایی در توفیق مترجم برای ارائه ترجمه‌ای صحیح و روان دارد. در این راستا، نظریه لادمیرال^۱ بر اهمیت انتقال معنا به هر قیمتی تأکید دارد. او بر این باور است که مترجم باید به گونه‌ای عمل کند که مفهوم متن مبدأ، بدون هیچ نقصانی به زبان مقصد منتقل شود، حتی اگر این فرآیند مستلزم چشم‌پوشی از برخی ویژگی‌های زبانی متن اصلی باشد (ر. ک: لادمیرال، ۱۳۸۸: ۱۴۵). این رویکرد در متون توصیفی - که هدفشان برانگیختن احساس و ایجاد تأثیر عاطفی در خواننده است - اهمیتی دو چندان پیدا می‌کند. «در متن‌های توصیفی، زبان ابزاری است برای توصیف احساس یا صحنه، یا حادثه‌ای

1. Ladmiral, J. R.

خاص. هدف از متن‌های توصیفی این است که احساس خاصی را در خواننده به وجود آورد. بارزترین نمونه متن‌های توصیفی، متون ادبی است. نحوه تنظیم و بیان مطالب، متون ادبی را از متون اطلاعاتی متمایز می‌سازد» (ناظمیان، ۱۳۹۰: ۱).

کتاب «الأجنحة المتكسرة» اثر جبران خلیل جبران، یکی از آثار برجسته ادبیات عربی است که در آن نویسنده به روایت داستان عشق اول خود می‌پردازد. این اثر با زبانی شاعرانه و عاطفی، ماجرای عشق ناکام میان دو جوان را در فضایی سرشار از احساس و تأملات اجتماعی بازگو می‌کند که توسط سید مصطفی طباطبائی به زبان فارسی ترجمه شده است. در این پژوهش سعی بر این است که نظریه ژان رنه لادمیرال را بر ترجمه فارسی کتاب بال‌های شکسته (الأجنحة المتكسرة) سید مصطفی طباطبائی تطبیق دهیم. برای این منظور پژوهش حاضر در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است:

- مترجم تا چه اندازه توانسته است فضای شاعرانه و اجتماعی اثر جبران خلیل جبران را بازآفرینی کند؟

- آیا مترجم با تغییر ساختار دستوری و انتخاب معادل‌های مناسب توانسته پیام اصلی متن جبران خلیل جبران را به صورت روان و بدون ابهام به زبان فارسی منتقل کند؟

۲. پیشینه پژوهش

پژوهش‌های معدودی پیرامون کاربرست نظریه لادمیرال بر واژگان ترجمه شده صورت گرفته است که به برخی از آنها در ادامه اشاره می‌شود.

مقاله «بازکاوی ترجمه عبداللطیف تسوجی از داستان بنیادین هزار و یک شب بر اساس الگوی ژان رنه لادمیرال» توسط شهرام دلشاد، سید مهدی مسبوق، صلاح الدین عبدی (۱۳۹۵) نوشته شده است. این مقاله به بررسی ترجمه داستان هزار و یک شب بر اساس الگوی ژان رنه لادمیرال پرداخته است که نتایج به دست آمده بیانگر آن است که مترجم توانسته اثری زیبا و متناسب با بافت فرهنگی زبان مقصد ارائه کند.

مقاله «ارزیابی فرآیند ترجمه واژگان نهج البلاغه بر اساس نظریه ژان رنه لادمیرال» توسط علی صیادانی، سیامک اصغرپور (۱۳۹۶) نوشته شده است. نتایج به دست آمده

حاکی از آن است که با توجه به مؤلفه‌های لادمیرال، رویکرد مترجم در بخش‌هایی از ترجمه، مقصدگرایی و در بخش دیگر مبدأگرایی بوده و با وجود پابندی به واژگان زبان مبدأ، توجه خود را به انتقال معنا و پیام متن نیز معطوف داشته است. وی در مواردی چند به ترجمه مدلول‌ها و مفاد واژگان بسنده کرده است که این امر منجر شده ترجمه به دور از تکلف و ابهام در درک منظور متن باشد.

مقاله «نقد ترجمه دشتی از حکمت‌های نهج البلاغه بر اساس الگوی لادمیرال» توسط عسکر بابازاده و همکاران (۱۴۰۰) نوشته شده است. نتایج به دست آمده حاکی از تطابق ترجمه دشتی با نظریه لادمیرال دارد و تمام تلاش مترجم بر آن بوده تا پیام متن را به مخاطب برساند.

مقاله «کاربست عملی الگوی ژان رنه لادمیرال در ترجمه از عربی به فارسی» توسط پریسا فیضی و شهریار نیازی (۱۴۰۲) نوشته شده است. نتایج به دست آمده از این پژوهش حاکی از آن است که نظریه لادمیرال مانند نظریه‌های دیگر ترجمه بدون نقص و تمام و کمال نبوده و به دلیل کلی بودن الگوی وی، راه را در مقابل مترجم برای اعمال سلیقه‌اش در امر ترجمه باز است.

مقاله «ارزیابی ترجمه فارسی رمان موسوم الهجرة إلى الشمال بر اساس الگوی ژان رنه لادمیرال» توسط یسرا شادمان و فاطمه اکبری‌زاده (۱۴۰۳) نوشته شده است. نتایج به دست آمده این پژوهش بیانگر آن است که مترجم در بعضی مؤلفه‌ها موافق دیدگاه لادمیرال عمل کرده و متنی خوانا و قابل فهم در فرهنگ مقصد ارائه کرده است.

مقاله «نقد تقابلی ترجمه‌های فارسی الأجنحة المتكسرة جبران خلیل جبران» توسط الهام سیدان (۱۳۹۵) نگاشته شده است. در این پژوهش، ترجمه انصاری به عنوان ترجمه‌ای مورد توجه قرار گرفته است که ویژگی‌های قابل توجهی دارد و آن را از سایر ترجمه‌های این اثر متمایز می‌سازد.

هیچ یک از مطالعات قبلی به تحلیل و نقد ترجمه واژگان با استفاده از الگوی لادمیرال نپرداخته‌اند؛ از این رو پژوهش حاضر نوآور است.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکردی توصیفی-تحلیلی و بر اساس الگوی ژان رنه لادمیرال انجام شده است. در این مطالعه، اطلاعات از دو منبع اصلی جمع آوری شده‌اند: کتاب «الأجنحة المتكسرة» (گرد آورنده: جولیاننا عبدالله، محقق: میخائیل مسعود چاپ اول، ۱۴۳ صفحه) و ترجمه فارسی آن در «مجموعه کامل آثار جبران خلیل جبران» (سید مصطفی طباطبائی، ۲۵۶ صفحه). این منابع بر مبنای الگوی لادمیرال بررسی و تطبیق داده شده‌اند. وجه تمایز این پژوهش با مطالعات مشابه، تمرکز دقیق بر تحلیل واژگان ترجمه شده با بهره‌گیری از مؤلفه‌هایی چون جابه‌جایی، حق انتخاب مترجم، درگاشت و افزوده‌سازی است. همچنین با نگاهی انتقادی، برخی موارد جزئی از ضعف در انتخاب واژگان و انتقال کامل معنا نیز شناسایی و پیشنهادهایی برای اصلاح ارائه شده است. سپس با استخراج و تحلیل داده‌ها، عملکرد مترجم در انتقال معنا و واژگان مورد ارزیابی قرار گرفته است.

۴. مبانی نظری پژوهش

۴-۱. ژان رنه لادمیرال و نظریه ترجمه

لادمیرال «در کتاب «ترجمه کردن: قضایایی برای ترجمه» و همچنین در مقالات دیگر، قضایا و ابزارهایی برای ترجمه ارائه می‌کند که بسیار متنوع‌اند: انتخاب ترجمه، جبران، معنای غلط حداقلی، ناهمگون‌سازی، افزوده‌سازی، تفسیر حداقلی، خوانا بودن، اصطلاح‌گرایی، کمال نسبی و...» (لادمیرال، ۱۳۸۸: ۱۳۸).

لادمیرال به عنوان یکی از برجسته‌ترین نظریه پردازان مقصد‌گرا در ترجمه، رویکردی عمل‌گرایانه و مخاطب‌محور را تبلیغ می‌کند و نظریه او بر این اصل استوار است که انتقال مؤثر معنا بر هرگونه پابندی صوری به متن مبدأ ارجحیت دارد. وی در اثر خود «ترجمه کردن: قضایایی برای ترجمه» با ارائه یک نظام روش شناختی منسجم، شامل مؤلفه‌های مثل جبران، افزوده‌سازی، و ناهمگون‌سازی سعی در عملیاتی‌سازی نظریه خود دارد. این مؤلفه‌ها به مترجم اجازه می‌دهد تا با اتخاذ راهبردهای انعطاف‌پذیر، شکاف‌های زبانی و فرهنگی بین متن مبدأ و مقصد را پل بزند. نکته بدیع در اندیشه لادمیرال، پیوند ناگسستنی

بین نظریه و عمل است. او باور راسخی دارد که نظریه‌پردازی ترجمه باید از دل تجربیات عملی مترجمان کارگشته سربرآورد. این ویژگی، نظریه او را به ویژه برای مترجمان حرفه‌ای کاربردی و راهگشا ساخته است.

نظریه لادمیرال شامل چندین قضیه مجزا است که برخی از آن‌ها کاربرد بیشتری در زمینه ترجمه واژگان دارند. این قضایا، چارچوب اصلی پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهند که عبارت‌اند از:

۴-۱-۱. جابه‌جایی

«جابه‌جایی (فقط در سطح دستور زبان انجام می‌شود) در رویکرد لادمیرال مربوط به اختلاف ساختار زبان‌های مبدأ و مقصد است. از آنجا که قواعد دستوری هر زبان با زبان دیگر متفاوت است در فرآیند ترجمه، جایگاه کنشگران جمله و اطلاعات موجود در زبان مبدأ، متناسب با ساختار دستوری زبان مقصد، تغییر جایگاه داده و به موقعیت جدید (نسبت به وضعیت قبلی در زبان مبدأ)، منتقل می‌شوند» (نیازی و قاسمی اصل، ۱۴۰۱: ۸۶).

۴-۱-۲. حق انتخاب مترجم

«لادمیرال به مترجم این اجازه را می‌دهد که معادل مناسب کلمات را با توجه به بافت انتخاب کند و از متن اصلی فاصله بگیرد. به عبارت دیگر، انتخاب او با دال و مدلول متن مبدأ تفاوت دارد» (مهدی‌پور، ۱۳۹۰: ۴۹).

۴-۱-۳. درگاشت (آنتروپی)

«این قضیه به معنای هدر رفتن تدریجی اطلاعات در سطح دال / مدلول است. به این معنا که گاه در متن مبدأ کلماتی وجود دارد که در زبان مقصد بار معنایی ندارند و بیشتر مربوط به ساختار آن زبان می‌باشد. در این صورت ترجمه نکردن این واحدهای معنایی لطمه‌ای به ایجاد معنا نمی‌کنند، بلکه ترجمه آنها متن را از قابل فهم بودن و خوانایی خارج می‌سازد. بنابر این قضیه، لادمیرال مترجم را مجاز می‌داند تا از ترجمه این واحدها چشم‌پوشی کند» (نیازی و قاسمی اصل، ۱۴۰۱: ۹۲).

۴-۱-۴. افزوده‌سازی

«این قضیه برعکس درگاشت است. در واقع افزوده‌سازی عبارت است از افزوده‌هایی در سطح دال و یا مدلول. لادمیرال معتقد است باید پذیرفت ترجمه می‌تواند بلندتر از متن اصلی باشد. لادمیرال معتقد است در واقع یک ضرورت ترجمه است که مترجم اطلاعات معنایی اضافی را که در زبان مبدأ حاضرند و مانند معنای ضمنی در آن رسوب کرده‌اند، وارد زبان مقصد می‌کند، چرا که این اطلاعات معنایی در گفتمان در حال ترجمه مضمونی به نظر می‌رسند؛ یعنی برای قابل درک بودن آنچه موضوع بحث نویسنده مبدأ است، ضرورت دارد» (مهدی‌پور، ۱۳۹۰: ۵۱).

۵. کاربست نظریه لادمیرال بر ترجمه رمان الأجنحة المتكسرة اثر جبران خلیل جبران

در این بخش تلاش می‌شود نمونه‌هایی از متن مبدأ با متن مقصد تطبیق داده شود تا ضمن بررسی تطابق واژگان و عبارات انتخاب شده، نحوه بازآفرینی مفاهیم در زبان مقصد تحلیل شود. پس از این انطباق، عملکرد مترجم در انتقال دقیق معنا، بار احساسی و فرهنگی واژگان مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و میزان موفقیت او در حفظ روح اثر اصلی مشخص می‌شود. در واکاوی ترجمه واژگان موضوع این جستار و براساس مبانی نظری نظریه لادمیرال عناصر زیر شایان توجه هستند:

۵-۱. جابه‌جایی

در رویکرد لادمیرال، جابه‌جایی به تفاوت‌های ساختاری میان زبان مبدأ و مقصد اشاره دارد. با توجه به تفاوت‌های نحوی میان زبان‌ها، عناصر جمله مانند فاعل، مفعول و سایر اجزای آن در فرآیند ترجمه بر اساس قواعد زبان مقصد، جایگاه خود را تغییر داده و در زبان مقصد به شکلی مناسب و قابل فهم بازنویسی می‌شوند؛ «در زبان عربی، فعل جمله غالباً در ابتدای جمله می‌آید، اما در زبان فارسی، فعل در انتهای ترین قسمت از جمله قرار می‌گیرد. پس می‌توان گفت در زبان عربی، ابتدا نتیجه و هدف بیان می‌شود، اما در زبان

فارسی یک ترتیب معمول و منطقی برای بیان یک رویداد استفاده می‌شود» (نیازی و قاسمی اصل، ۱۴۰۱: ۸۷).

متن اصلی: كُنْتُ فِي الثَّامِنَةِ عَشْرَةَ، عندما فَتَحَ الْحُبُّ عَيْنِيَّ بِأَشْعَثِهِ السَّحَرِيَّةِ وَلَمَسَ نَفْسِي، لِأَوَّلِ مَرَّةٍ، بِأَصَابِعِهِ النَّارِيَّةِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۱۶).
ترجمه فارسی: هنگامی که عشق از پرتو سحرآمیزش چشمانم را گشود و برای نخستین بار با چهره زیبا خود نورافشانی کرد و مرا با انگشتان آتشین خویش بخود آورد هیچ‌ده سال از سنین عمرم می‌گذشت (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۶۵).

در جمله عربی فعل‌های اصلی «فَتَحَ» و «لَمَسَ» پس از قید زمانی «عندما» قرار گرفته‌اند و فعل زمان «كُنْتُ» در ابتدای جمله آمده است، اما در ترجمه فارسی فعل اصلی «می‌گذشت» که زمان وقوع را نشان می‌دهد در انتهای جمله قرار گرفته که مطابق ساختار دستوری زبان فارسی است. همچنین فعل‌های «گشود»، «کرد» و «بخود آورد» که معادل «فَتَحَ» و «لَمَسَ» هستند در بخش وسط جمله جای گرفته‌اند. این تغییر جایگاه فعل‌ها از وسط جمله عربی به انتهای جمله فارسی ضمن حفظ معنای دقیق و کامل جمله با قواعد دستوری زبان مقصد هماهنگ بوده و به روانی و خوانایی متن کمک می‌کند.

متن اصلی: هَاهُنَا دُفِنْتُ آمَالُ ذَلِكَ الْفَتَى الَّذِي نَفَثَهُ صُرُوفُ الدَّهْرِ إِلَيَّ مَا وَرَاءَ الْبَحَارِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۱۹).
ترجمه فارسی: آرزوهای نوجوانی که گردش روزگار وی را به آن طرف دریاها پرتاب کرده است در اینجا به خاک رفته (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۶۷).

نویسنده عبارت «هَاهُنَا دُفِنْتُ» را در آغاز جمله به کار برده است تا با توضیح بند پیشین، هدف خود را روشن ساخته و مخاطب را از غرض متن آگاه سازد؛ یعنی نشان دهد که آرزوها و امیدهای جوانی که تحت فشار روزگار و شرایط سخت ناگزیر به مهاجرت شده در اینجا از بین رفته‌اند. به بیان دیگر، این عبارت بیانگر از بین رفتن آرزوها و شکست

انسان در برابر سرنوشت و دشواری‌های زندگی است. مترجم نیز با توجه به ساختار زبان فارسی و نیاز به انتقال کامل و دقیق معنا، این عبارت را به انتهای جمله منتقل کرده است. با این حال، از نظر رسایی جمله و تأکید بر از بین رفتن آرزوها، ترجمه می‌توانست قوی‌تر باشد، چرا که مترجم می‌توانست عبارت «در اینجا دفن شده است» را به کار ببرد تا تأکید بیشتری بر مضمون اصلی جمله ایجاد کند.

متن اصلی: قُضِيَ ذَلِكُ النَّهَارُ مُتَنَهِّدًا أَنْفَاسَهُ بَيْنَ تِلْكَ الْحَدَائِقِ وَ الْبَسَاتِينِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۳۵).

ترجمه فارسی: آن روز سپری گشت و آخرین نفس‌های خود را در فضای گلزارها و بوستانها پراکنده ساخت (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۷۹).

مترجم در این جمله فعل را برخلاف ساختار رایج زبان فارسی در ابتدای جمله آورده است که این امر به وضوح در فهم معنای جمله پس از آن خلل ایجاد کرده است. شایسته بود مترجم، مطابق روال معمول دستور زبان فارسی، فعل را به انتهای جمله منتقل می‌کرد تا انسجام و خوانایی متن حفظ شود. علاوه بر این، مترجم نتوانسته است معنای ضمنی موجود در جمله را به طور دقیق و شفاف به مخاطب منتقل کند. ترجمه پیشنهادی «آن روز را سپری کرد، در حالی که آهی عمیق می‌کشید، میان آن باغ‌ها و بوستان‌ها» می‌تواند مفاهیم و احساسات نهفته در متن را بهتر به مخاطب انتقال دهد و پیام نویسنده را با دقت بیشتری بازتاب دهد.

۵-۱-۱. تبدیل اسم به فعل

برخی واژگان از نظر نقش دستوری به طور مستقیم به زبان مقصد منتقل نمی‌شوند؛ بلکه در فرآیند ترجمه، ممکن است نقش دستوری آنها تغییر و نقش دستوری جدیدی به خود بگیرند. «در این نوع ترجمه ساختارهای دستوری زبان مبدأ به شبیه‌ترین معادل‌های آنها در زبان مقصد تغییر داده می‌شوند» (نیومارک، ۱۳۸۲: ۵۷). در این مؤلفه مترجم تلاش می‌کند ساختارهای دستوری زبان مبدأ را به نزدیکترین ساختارهای زبان مقصد تبدیل کند تا متن

طبیعی‌تر و قابل فهم‌تر به نظر برسد. مترجم می‌کوشد با ساده سازی ساختارها، درک محتوا را برای خواننده تسهیل کرد.

متن اصلی: فنظرتُ إلى عينيهَا المنيرتين، ومثلُ أخرسَ فاجأُ النطقُ شفتيه أجبتُها قائلاً (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۵۳).

ترجمه فارسی: من بدیدگان درخشنده‌اش نگاهی کرده و چون گنگی که ناگهان بزبان آید در جوابش گفتم (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۹۲).

واژه «قائلاً» اسم فاعل از فعل «قال» به معنای «سخن گفتن» یا «متکلم» است. مترجم، با در نظر گرفتن سیاق جمله و به منظور روان تر کردن متن در زبان فارسی، این واژه را به صورت فعل ترجمه کرده است. این انتخاب مترجم، هرچند با ساختار تحت‌اللفظی فاصله دارد، اما به انسجام متن و تطابق آن با قواعد زبانی و مفهومی زبان مقصد کمک کرده و معنای جمله را به شکلی واضح‌تر به مخاطب منتقل کرده است.

متن اصلی: ما طلبَ المطرانُ بولسُ غالبُ مقابلةَ فارسَ كرامةً في تلكِ الليلةِ المقمرةِ ليفاوضه بشؤونِ الفقراءِ والمعوزين، أو يخابره بأُمورِ الأرامِلِ والأيتامِ، بل أحضره بمركبتهِ الخصوصيةِ الفخمةِ ليطلبَ منه ابنته سلمى عروساً لابن أخيه منصور بك غالب (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۶۱).

ترجمه فارسی: کشیش، فارس کرامه را در آن شب مهتابی برای گفت‌وگو راجع به کمک تیره‌بختان و بیچارگان، یا بیوه زنان و بی‌پدران با درشکه شخصی بحه صور نطلبیده، بلکه از این جهت خواسته بود تا دختر او را برای برادرزاده‌اش خواستگاری کند (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۹۹).

در این جمله، مترجم برای انتقال دقیق‌تر و روان‌تر مفهوم، واژه «عروس» را که به صورت اسم آمده است به فعل «خواستگاری کند» ترجمه کرده است. این تغییر باعث تطبیق بهتر جمله با ساختار زبان فارسی شده است.

متن اصلی: أَوَلَيْسَتْ جَمِيعُ الْعِنَاقِيدِ الْعَالِيَةِ حَامِضَةٌ فِي شَرْعِ بَنَاتِ آوَى؟ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۶۴).

ترجمه فارسی: مگر نه این است خوشه‌های انگور در بلندی قرار دارد در نظر شغالان ترش و بدمزه است؟ (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۲۰۰).

نویسنده در این جمله برای نشان دادن ناتوانی فارس کرامه در برابر کشیش مطران از ضرب‌المثل رایج «العنقود العالی حصرم: خوشه بلند انگور غوره است» یا معادل آن «الذی لایصل الی العنب یقول عنه حامض: روباه دستش به انگور نمی‌رسد می‌گوید ترش است» استفاده کرده است. این شیوه بیان با تأکید بر موقعیت بالاتر کشیش به‌طور ضمنی برتری او را نشان می‌دهد، اما مترجم واژه «العالية» را به صورت «در بلندی قرار دارد» ترجمه کرده است در حالی که ترجمه دقیق‌تر و مناسب‌تر برای «العنایید العالیة» عبارت «خوشه‌های بلند» یا «خوشه‌های بالا» است.

۵-۱-۲. تبدیل مصدر به فعل

تغییر زمانی رخ می‌دهد که واژه یا ساختار موجود در متن مبدأ معادلی در زبان مقصد نداشته باشد و مترجم ناچار به اعمال تغییر در آن باشد. یکی از موارد رایج در این فرآیند، تبدیل مصدر به فعل است. این تبدیل به مترجم امکان می‌دهد تا معنای دقیق‌تر و روان‌تری را در زبان مقصد ارائه دهد. «مصادر عربی، معمولاً به دو صورت قابل ترجمه‌اند:

الف- ترجمه مصدری؛ در این شیوه، مصدر عیناً به فارسی ترجمه می‌شود:

مانند: حَاوَلْتُ مَرَّتَيْنِ لِلتَّقَرُّبِ إِلَيْهِ لِأَسْتَطْلِعَ حَقِيقَتَهُ.

دو بار برای نزدیک شدن به او تلاش کردم تا حقیقت حالش را جويا شوم.

ب- ترجمه فعلی؛ در این شیوه، مصدر در قالب فعل به فارسی ترجمه می‌شود:

مانند: *حاوَلْتُ مَرَّتَيْنِ لِلتَّقَرُّبِ إِلَيْهِ لِأَسْتَطْلِعَ حَقِيقَتَهُ*، یعنی: *لَا تُقَرِّبْ*
دو بار تلاش کردم به او نزدیک شوم تا حقیقت حالش را جویا شوم» (معروف، ۱۳۹۴: ۱۳۷).

در جمله عربی «*حاوَلْتُ مَرَّتَيْنِ لِلتَّقَرُّبِ إِلَيْهِ لِأَسْتَطْلِعَ حَقِيقَتَهُ*»، عبارت «*لِلتَّقَرُّبِ إِلَيْهِ*» (برای نزدیک شدن به او) و «*لِأَسْتَطْلِعَ حَقِيقَتَهُ*» (برای آگاه شدن از حقیقتش) هر دو مصدر مؤول هستند که در زبان فارسی به صورت دو جمله فعلی ترجمه شده‌اند: «به او نزدیک شوم» و «تا حقیقت حالش را جویا شوم». در این ترجمه با وجود تفاوت‌های ساختاری میان دو زبان، معنا به درستی به زبان فارسی منتقل شده است.

متن اصلی: *خرجتُ أنا من ذلك المكان خروجَ آدمَ من الفردوسِ* (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۶۰).

ترجمه فارسی: همانطور که آدم از فردوس بیرون رفت من هم از آن مکان خارج شدم (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۹۸).

واژه «خروج» که مصدر فعل «*خَرَجَ*» به معنای «خارج شدن» یا «بیرون رفتن» است، در این جمله توسط مترجم به فعل «بیرون رفت» تبدیل شده است. این جابه‌جایی از مصدر به فعل با هدف ایجاد روانی بیشتر و هماهنگی با ساختار زبان فارسی انجام شده است. مترجم با این انتخاب، نه تنها مفهوم اصلی جمله را حفظ کرده، بلکه متن را برای خواننده فارسی‌زبان قابل فهم‌تر و طبیعی‌تر کرده است، بدون آنکه به معنا یا تأثیر جمله خللی وارد شود.

متن اصلی: فلم يُجِدْنِي كُلَّ ذَلِكَ نَفْعًا، بَلْ كُنْتُ كَمَنْ يَحَاوِلُ إِخْمَادَ النَّارِ بِالزَّيْتِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۱۰۶).

ترجمه فارسی: ولی افسوس که هیچ یک از این کارها سودی نبخشید، بلکه مثل آن بود بخوادم آتش را با نفت خاموش سازم (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۲۳۴).

واژه «إخماد» که مصدر فعل «خمد» به معنای «خاموش کردن» است در ترجمه توسط مترجم با در نظر گرفتن بافت و ساختار زبان فارسی به صورت فعل بیان شده است. این تغییر از مصدر به فعل به متن روانی بیشتری بخشیده و هماهنگی بهتری با دستور زبان فارسی ایجاد کرده است. مترجم با این رویکرد توانسته است مفهوم اصلی را بدون تغییر منتقل و تأثیرگذاری جمله را در زبان مقصد حفظ کند. چنین انتخاب‌هایی نشان‌دهنده توجه مترجم به تطبیق زبان مبدأ و مقصد برای درک بهتر خواننده است.

۵-۲. حق انتخاب مترجم

طبق این قضیه، لادمیرال حق انتخاب معادل کلمات را بر عهده مترجم می‌گذارد در این صورت مترجم می‌تواند برای ارائه معادلی که با بافت متن مقصد همخوانی بیشتری داشته باشد از متن مبدأ فاصله گرفته و دست به انتخاب بزند؛ این انتخاب متفاوت با دال و مدلول متن مبدأ است (صیادانی و اصغرپور، ۱۹۹۶: ۱۴۱).

متن اصلی: وَلَمَّا جَلَسْنَا، أَخَذَ يَقْصُ عَلَيْنَا أَحَادِيثَ صِدَاقَتِهِ لَوَالِدِي، مَتَذَكِّرًا أَيَّامَ الشَّبَابِ الَّتِي صَرَفَهَا بِقَرْبِهِ، تَالِيَا عَلَى مَسَامِعِنَا أَخْبَارَ أَعْوَامٍ قُضَتْ، فَكَفَّنَهَا الدَّهْرُ بِقَلْبِهِ وَ قَبْرَهَا فِي صَدْرِهِ... (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۲۸)

ترجمه فارسی: همین که نشستیم پیرمرد دوستی خود را با پدرم شرح داد، ایام جوانی را که با او بسر برده حکایت نمود، داستان‌ها و حوادث گذشته را که در امواج متلاطم زمان ناپدید گشته است، بر ایمان می‌گفت (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۷۳).

مترجم در این جمله، اگر به ترجمه تحت‌اللفظی اکتفا می‌کرد، شاید می‌توانست تا حدی مفهوم متن را منتقل کند، اما هرگز قادر نبود لحن گیرا و تأثیرگذار متن عربی را بازآفرینی کند. به همین دلیل، مترجم با انتخاب واژگان مناسب ترجمه‌ای را ارائه داده است که به ساختار و بافت زبان فارسی نزدیک‌تر است. این رویکرد نه تنها معنا را به شکلی دقیق‌تر و شفاف‌تر منتقل کرده، بلکه با خلق لحنی متناسب با زبان مقصد، توانسته است جذابیت و تأثیرگذاری متن اصلی را به خواننده فارسی‌زبان ارائه دهد.

متن اصلی: يقولون إِنَّ الغَاوَةَ مَهْدُ الْخُلُوفِ، وَ الْخُلُوفُ مَرْقَدُ الرَّاحَةِ وَقَدْ يَكُونُ ذَلِكَ صَحِيحًا عِنْدَ الَّذِينَ يُولِدُونَ أَمْوَاتًا، وَ يَعِيشُونَ كَالْأَجْسَادِ الْهَامِدَةِ الْبَارِدَةِ فَوْقَ التُّرَابِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۲۳).

ترجمه فارسی: می‌گویند کودنی پرورشگاه بی‌فکری و موجد آسایش انسان است، شاید نزد آنهایی که مرده به دنیا آمده و مانند مجسمه‌های سرد و بی‌روح روی زمین در حرکت‌اند این فلسفه درست است (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۷۰).

مترجم با انتخاب کلمه «فلسفه» توانسته است مفهوم ضمنی جمله قبلی را به طور کامل و دقیق انتقال دهد. این انتخاب، به خوبی بافت معنایی متن اصلی را منعکس کرده و مخاطب را به درک بهتر محتوای جمله هدایت می‌کند. این رویکرد، علاوه بر بازتاب ظرافت‌های معنایی به حفظ عمق و لطافت متن اصلی کمک کرده است و لحن نویسنده را با وضوح بیشتری به مخاطب فارسی‌زبان منتقل کرده است.

متن اصلی: وَهُوَ وَاحِدٌ مِنَ الْقَلِيلِينَ الَّذِينَ يَجِئُونَ هَذَا الْعَالَمَ وَيَغَادِرُونَهُ قَبْلَ أَنْ يَلَامَسُوا بِالْأَذَى نَفْسَ مَخْلُوقٍ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۲۹).

ترجمه فارسی: وی یکی از مردان کمیاب روزگار است که بدون آن که به موری آزار رسانند از این دنیا می‌روند (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۷۴).

جبران در اثر خود با استفاده از عبارت «نفس مخلوق» به معنای «روح هر موجود» قصد دارد به خواننده القا کند که شخصیت فارس کرامه از هر نظر به دیگران آسیب نمی‌زند. این نکته به ویژه در راستای توصیف ویژگی‌های مثبت و اخلاقی این شخصیت اهمیت دارد. مترجم می‌توانست به سادگی این عبارت را به شکل «روح هر موجودی» ترجمه کند که نزدیک‌ترین معادل برای انتقال مفهوم به مخاطب فارسی‌زبان است. با این حال، مترجم برای بیان عدم آزار و اذیت فارس کرامه نسبت به هر موجود زنده از کلمه «مور» استفاده کرده است. به این ترتیب، مترجم با دقت و توجه به بافت فرهنگی و زبانی فارسی، مفهوم عمیق‌تری را به مخاطب منتقل کرده است. در این راستا، مترجم با رعایت نظریه حق انتخاب مترجم لادمیرال به خوبی توانسته است بافت زبان مقصد را در نظر بگیرد و از واژه‌ای استفاده کند که نه تنها مفهوم اصلی را منتقل کند، بلکه به غنای متن نیز بیفزاید. این رویکرد نشان‌دهنده توانایی مترجم در ایجاد تعادل بین وفاداری به متن اصلی و درک مخاطب است و به نوعی نشان‌دهنده اهمیت خلاقیت و دقت در فرآیند ترجمه است.

متن اصلی: إِنَّ الشَّجَرَةَ الَّتِي تَنْبُتُ فِي الْكَهْفِ لَا تَعْطِي ثَمَرًا، وَسَلَمِي كَرَامَةَ كَانَتْ فِي ظِلِّ الْحَيَاةِ، فَلَمْ تَتَمَرَّ أَطْفَالًا (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۱۳۰).

ترجمه فارسی: درختی که در تاریکی بروید میوه نخواهد داد، همانطور سلمی کرامه هم چون در سایه زندگی بسر میبرد، بارور نگردید و فرزندان به وجود نیاورد (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۲۵۱).

جملات فوق به خوبی به مفهوم عمیق و نمادین زندگی سلمی کرامه اشاره دارند. در اینجا، نویسنده با بیان اینکه «إِنَّ الشَّجَرَةَ الَّتِي تَنْبُتُ فِي الْكَهْفِ لَا تَعْطِي ثَمَرًا» (درختی که در تاریکی بروید، میوه نخواهد داد) به نوعی به محدودیت‌ها و شرایط دشوار زندگی اشاره می‌کند. در ادامه با ذکر «ظِلُّ الْحَيَاةِ» (سایه زندگی) به وضعیت سلمی کرامه پرداخته می‌شود که در این شرایط، نتوانسته است بارور شود و فرزندان به دنیا آورد. مترجم در ترجمه جمله اول به جای استفاده از واژه «کَهِف» از «تاریکی» بهره برده است. این انتخاب

واژه به خوبی با سیاق جمله دوم هماهنگ است و مفهوم زندگی در سایه و عدم باروری را به صورت مؤثری منتقل می‌کند. با این کار، مترجم توانسته است احساس و فضای حاکم بر متن را به خوبی به مخاطب فارسی‌زبان منتقل و به درک عمیق‌تری از شرایط شخصیت سلمی کرامه کمک کند.

۳-۵. درگاشت (آنتروپی)

در بعضی مواقع، واژه‌هایی در متن اصلی وجود دارند که در زبان مقصد معنای خاصی ندارند و بیشتر به جنبه‌های ساختاری زبان مربوط می‌شوند. در چنین حالتی، ترجمه نکردن این واژه‌ها آسیبی به مفهوم اصلی نمی‌زند، بلکه ترجمه آنها ممکن است متن را پیچیده کرده و خوانایی آن را کاهش دهد. بنابراین، لادمیرال به مترجم اجازه می‌دهد که این واژه‌ها را نادیده بگیرد، زیرا حذف آنها تأثیری در انتقال معنی کلی ندارد.

متن اصلی: إِنَّ الْجَامِعَةَ الْبَشَرِيَّةَ قَدْ اسْتَسْلَمَتْ سَبْعِينَ قُرْناً إِلَى الشَّرَائِعِ الْفَاسِدَةِ، فَلَمْ تَعُدْ قَادِرَةً عَلَى إدْرَاكِ مَعَانِي النِّوَامِيسِ الْعُلُويَّةِ الْأَوَّلِيَّةِ الْخَالِدَةِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۱۱۳).
ترجمه فارسی: هفت هزار سال تمام جامعه بشری به قوانین فاسده تسلیم گردید و نتوانست معانی اخلاقی و روحانی و ناموس ازلی را درک کند (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۲۳۹).

در جمله مورد نظر، مترجم با حذف حرف «إِنَّ» توانسته است بدون ایجاد خللی در معنای کلی جمله، مفهوم را به خوبی به زبان فارسی منتقل کند. این نشان‌دهنده دقت و مهارت مترجم در فهم ساختارهای زبانی و فرهنگی دو زبان است. در واقع، توانایی مترجم در حذف عناصر غیرضروری و در عین حال حفظ معنا، نشان‌دهنده تسلط او بر هر دو زبان و درک عمیق از ساختارهای زبانی است.

متن اصلی: علوتُ مَرَكَبَةً طَالِبًا مَنْزِلَ فَارِسِ كَرَامَةٍ، حَتَّى إِذَا مَا بَلَغْتَ بِي غَايَةَ الصَّنَوْبَرِ، حَيْثُ يَذْهَبُ الْقَوْمُ لِلتَّنَزُّهِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۳۲).

ترجمه فارسی: درشکه‌ای سوار شده به خانه فارس کرامه حرکت کردم. همین که به جنگل صنوبر که گردشگاه عمومی است نزدیک شدم (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۷۶).

در زبان عربی، واژه «ما» کاربردهای متنوعی دارد که یکی از آن‌ها «ما زائده» است. در جمله‌ای که به آن اشاره شده به دلیل قرارگیری «ما» بعد از «إذا»، این واژه به عنوان شرط زائد شناخته می‌شود. در این حالت، «ما زائده» به عنوان یک عنصر اضافی عمل می‌کند که هیچ تأثیری بر معنای کلی جمله ندارد و به همین دلیل در ترجمه به زبان فارسی حذف می‌شود. عدم ترجمه این واژه هیچ خللی در فهم یا انتقال مفهوم ایجاد نمی‌کند و متن مقصد به خوبی قابل درک باقی می‌ماند.

متن اصلی: فسألها: مَنْ هُوَ هَذَا الرَّجُلُ؟ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۴۶)
ترجمه فارسی: با شتابزدگی پرسید: کیست؟ (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۸۸)

در ترجمه این جمله، قضیه آنتروپی به وضوح مشاهده می‌شود، زیرا اگر تمامی کلمات به صورت تحت‌اللفظی ترجمه می‌شد، ساختار جمله به طور قابل توجهی به هم می‌ریخت و مفهوم اصلی آن به درستی منتقل نمی‌شد. در این راستا، حذف برخی از کلمات نه تنها خللی در معنای جمله ایجاد نکرده، بلکه به روانی متن نیز افزوده است. مترجم با استفاده از کلمه «کیست» به جای ترجمه کامل جمله، توانسته است به خوبی مفهوم مورد نظر را به مخاطب منتقل کند. این انتخاب نشان‌دهنده توانایی مترجم در شناسایی عناصر کلیدی و ضروری برای انتقال معناست و به‌ویژه در متون پیچیده، این نوع از اختصار می‌تواند به درک بهتر و سریع‌تر پیام کمک کند.

متن اصلی: فانتصبَ الشيخُ وقد تَغَيَّرَتْ ملامحُهُ، وانحجبتْ بشاشةُ وجهِهِ وراءَ نقَابٍ من التأملِ والتفكيرِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۴۷).
ترجمه فارسی: فارس کرامه که چهره‌اش دگرگون شده و آثار خوشی او به گرفتگی خاطر تغییر یافته بود از جا برخاست (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۸۸).

روشن‌ترین معنی از معانی حرف «قد»، تحقیق و تأکید است (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴ ه: ۳۹۴). یکی از نمونه‌های کاربرد «قد» در قرآن کریم در آیه ۱ سورة مؤمنون آمده است: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ که به معنای «به یقین مؤمنان رستگار شدند» است (مکارم شیرازی، ۱۳۷۳: ۳۴۲). در این آیه و موارد مشابه، «قد» به معنای تحقیق و تأکید به کار رفته است که در ترجمه آیت‌الله مکارم شیرازی نیز به درستی به «یقین» ترجمه شده است. در عوض، در ترجمه طباطبائی، حذف «واو عطف» و «قد» بر اساس قضیه آنتروپی قابل توجیه است، زیرا ترجمه آن باعث می‌شود که ساختار زبان مقصد به هم بریزد و معنا به درستی منتقل نشود. این امر نشان‌دهنده اهمیت توجه به ساختار و ویژگی‌های زبانی در فرآیند ترجمه است تا مفهوم اصلی به خوبی حفظ شود.

متن اصلی: ورفعتُ سلمیٰ إذ ذاک رأسها نحو السماءِ المزیّنةِ بالکواکِبِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۷۹).
ترجمه فارسی: در آن وقت سلمی سرش را به آسمان که از کواکب فروزان آرایش یافته بود، بلند نمود (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۲۱۲).

در ترجمه این جمله به ناچار باید واژه «إذ ذاک» حذف شود، زیرا در ساختار زبان فارسی جایی برای آن وجود ندارد و حضورش در جمله باعث ایجاد ابهام یا عدم روانی می‌شود. بر اساس نظریه آنتروپی لادمیرال در فرآیند ترجمه بین دو زبان مختلف، برخی کلمات ممکن است بار معنایی خود را از دست بدهند یا در زبان مقصد معنای خاصی نداشته باشند. حذف این گونه کلمات در واقع به بهبود و وضوح متن ترجمه شده کمک

می‌کند و هیچ خللی در انتقال مفهوم ایجاد نمی‌کند. این نکته نشان‌دهنده اهمیت درک عمیق ساختارهای زبانی در فرآیند ترجمه است.

متن اصلی: کان ينظرُ إلى مثلما تخيمُ أغصانُ الشجرةِ العاليةِ المملوءةِ بمآتى الفصولِ، فوق غرسةٍ صغيرةٍ مُفعمةٍ بعزمِ هاجعٍ وحياةٍ عمياءَ. شجرةٌ مُسنَّنةٌ راسخةٌ الأعراقِ قد اختبرتْ صيفَ العمرِ وشتاءَ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۳۵).

ترجمه فارسی: او چون درخت کهنسالی که گرما و سرمای فصول را دیده و بر گیاه ضعیفی سایه گسترده است؛ خیره خیره به من نگاه می‌کرد، درخت فرتوتی که در زمین ریشه دوانیده، تابستان و زمستان عمر را آزمایش کرده و در برابر تند باد زمانه پایداری نموده است.

مترجم با توجه به ساختار زبان مقصد از ترجمه برخی کلمات صرف‌نظر کرده و با این رویکرد توانسته است مفهوم را به‌طور کامل و دقیق منتقل کند. در واقع، اگر تمامی کلمات به صورت تحت‌اللفظی ترجمه می‌شد، احتمالاً باعث ایجاد ابهام و پیچیدگی در مفهوم می‌شد. این رویکرد به حفظ معنا و روانی متن کمک کرده و باعث می‌شود که خواننده بتواند به راحتی با پیام اصلی ارتباط برقرار کند.

۵-۴. افزوده‌سازی

«گاهی مترجم جهت بازآفرینی معنا در متن مقصد، یک یا چند واحد معنایی را به ترجمه می‌افزاید که البته در این صورت بر اساس قضیه حمایت یک واحد معنایی در متن مبدأ به وسیله واحد معنایی دیگر در زبان مقصد برای انتقال درست معنا عمل کرده است» (لادمیرال، ۱۳۸۷: ۱۲۸). در نظریه لادمیرال، افزوده‌سازی به عنوان فرآیندی در نظر گرفته می‌شود که در آن، مترجم اطلاعات اضافی در سطح دال یا مدلول را به متن وارد می‌کند.

متن اصلی: الربیعُ جمیلٌ فی کلِّ مکانٍ، ولكنّه أَکثرُ من جمیلٍ فی سوریا (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۲۶).

ترجمه فارسی: فصل بهار در همه جا زیبا و فرح بخش است، ولی در سوریه بیشتر فتنه گری می کند (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۷۲).

در این جمله، مترجم برای انتقال لحن و حس متن مبدأ به متن مقصد از افزوده‌هایی در ترجمه کلمه «جمیل» استفاده کرده است. این افزوده‌ها در ساختار جمله‌بندی فارسی بسیار مناسب و به جا بوده و به غنای متن کمک کرده‌اند. این رویکرد به مترجم این امکان را می‌دهد که تنها به ترجمه ساده کلمه بسنده نکند، بلکه با افزودن عناصری که لحن و احساس متن اصلی را منتقل می‌کنند.

متن اصلی: هی الإناءُ الذی شربنا فیهِ الکوثرُ والعَلَمُ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۳۸).
ترجمه فارسی: همان جامی بود که آب گوارا و حنظل تلخ را از آن سرکشیدیم (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۸۲).

العَلَمُ: شَجَرُ الحَنْظَلِ (ابن منظور، ۱۴۱۴ ه: ۴۲۲)؛ همان‌طور که در فرهنگ لغت ابن منظور آمده است، «عَلَم» به معنی درخت حنظل است. با این حال، مترجم برای اینکه مفهوم «عَلَم» را به طور کامل برای مخاطب زبان مقصد منتقل کند که ممکن است آشنایی کاملی با حنظل نداشته باشد، صفت «تلخ» را به آن افزوده است. این ترجمه به مترجم این امکان را می‌دهد که نه تنها نام گیاه را معرفی کند، بلکه ویژگی بارز آن را نیز به مخاطب ارائه دهد. به این ترتیب، مترجم توانسته است معنی ضمنی نویسنده را به خوبی منتقل و به خواننده کمک کند تا درک بهتری از مفهوم و احساسات نهفته در متن اصلی داشته باشد.

متن اصلی: ذلک الخبز السحری الذی ذاقَ طعمه قیسُ العربی، ودانتی الطلیانی، وسافو الیونانیة، فالتهبَّتْ أحشاؤُهُمْ وذابتْ قلوبُهُمْ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۴۴).
ترجمه فارسی: همان مائده سحرآمیزی که امرؤالقیس عرب و دانت شاعر ایتالیا و سافو شاعره یونانی از چشیدن آن دل‌هایشان گداخته و احساسات شاعرانه‌شان شعله‌ور گردیده است (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۸۶).

در این جمله، مترجم برای انتقال معنا به مخاطب، دست به افزودن‌سازی می‌زند. در مورد کلمه «قیسُ العربی»، مترجم برای اینکه مخاطب بهتر بتواند معنا را درک کند، آن را به «امرؤ القیس» ترجمه کرده است. با این حال، این ترجمه نادرست است، زیرا نویسنده در واقع به قیس بن ملوح، معروف به مجنون، اشاره دارد که عاشق لیلی عامری است. طبق قضیه افزودن‌سازی، این نوع ترجمه - هر چند که مترجم بین امرؤ القیس و قیس بن ملوح اشتباه کرده است - می‌تواند بدون در نظر گرفتن این اشتباه به قصد آشنا ساختن مخاطب درست باشد. همچنین در مورد کلمه «دانتی الطلیانی»، نویسنده برای روشن کردن مفهوم در ترجمه، افزودن‌هایی به متن اضافه کرده که به انتقال بهتر معنا برای مخاطب زبان مقصد کمک کرده است.

متن اصلی: کذا یضعفُ القنوطُ بصیرتنا فلا نری غیرَ أشباحنا الرهیبه، وهکذا یصمُّ الیأسُ آذاننا فلا نسمعُ غیرَ طَرَقاتِ قلوبنا المضطربة (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۱۰۶).
ترجمه فارسی: بلی! بدین شکل نومیدی به اندازه‌ای عقل و بصیرت ما را ضعیف می‌سازد که جز خیالات وحشت‌انگیز چیزی نمی‌بینم و چنان کر می‌شویم که جز تپیدن‌های دل و ضربه‌های جانگداز قلب صدائی نمی‌شنویم (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۲۳۴).

مترجم برای ایجاد ساختاری زیبا در متن ترجمه شده و حفظ لحن داستان به منظور انتقال مناسب آن به مخاطب از افزودن‌هایی در ترجمه خود استفاده می‌کند. این افزودن‌ها

به متن کمک می‌کنند تا نه تنها از نظر زیبایی‌شناختی غنی‌تر شود، بلکه بتواند مفهوم و احساسات نهفته در داستان را به‌طور مؤثر منتقل کند.

متن اصلی: أَنْتُمْ، أَيُّهَا النَّاسُ، تَذْكُرُونَ فَجَرَ الشَّيْبَةِ فَرَحِينَ بَاسْتِرْجَاعِ رَسُومِهِ، مَتَأْسِفِينَ عَلَى انْقِضَائِهِ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۲۱).

ترجمه فارسی: شما ای مردم! شما آغاز جوانی و دوره‌های خوش زندگانی را همواره با شادی و خوشنودی بیاد می‌آورید به خاطر از دست دادن آن ایام اشک حسرت می‌ریزید (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۶۸).

در این جمله، قضیه افزودن‌سازی به وضوح قابل مشاهده است. مترجم برای هر کلمه، یک یا چند واژه به ترجمه اضافه کرده است که این کار به مخاطب کمک می‌کند تا به خوبی با قصد و مفهوم نویسنده نزدیک‌تر شود. این افزودن‌ها نه تنها به روشن‌تر شدن معنا کمک می‌کنند، بلکه به غنای متن و انتقال احساسات و معانی ضمنی نیز می‌افزایند.

متن اصلی: أَنْتُمْ، أَيُّهَا النَّاسُ، تَذْكُرُونَ الْحَقُولَ وَ الْبَسَاتِينَ وَ السَّاحَاتِ وَ جَوَانِبَ الشَّوَارِعِ الَّتِي رَأَتْ الْعَابِكُمْ، وَ سَمِعَتْ هَمْسَ طَهْرَكُمْ (عبدالله و مسعود، ۱۹۹۷م: ۲۲).

ترجمه فارسی: ای مردم، شما بوستان‌ها و چمن‌ها، میدان‌ها و کنار کوچه‌های را که در آنجا بازی‌های کودکانه کرده و از هوای آزاد آن تنفس می‌کردید به خوبی بیاد دارید (طباطبائی، ۱۳۳۷: ۱۶۹).

مترجم در این جمله برای اینکه مخاطب را به پاراگراف یا صفحات قبلی داستان مرتبط کند، یکی از کلمات را براساس دانسته‌های قبلی ترجمه کرده است. این ترجمه باعث ایجاد انسجام در متن ترجمه شده و به خواننده کمک می‌کند تا ارتباط بهتری با محتوای داستان برقرار کند.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

پس از بررسی و تطبیق نمونه‌هایی از دو متن، نتایج زیر به دست آمد:

در ترجمه طباطبائی، تغییر در ترتیب اجزای جمله، افزودن عناصر توضیحی و استفاده از معادل‌سازی‌های دقیق واژگان به وضوح مشاهده می‌شود؛ ویژگی‌هایی که از نظر ساختاری، این ترجمه را با نظریه لادمیرال سازگار می‌سازد. افزون بر این، دقت در انتخاب واژگان، اعمال تغییرات ساختاری و بهره‌گیری از افزوده‌سازی‌ها در بخش‌هایی از متن، همراه با جابه‌جایی فعل، حذف عناصر غیرضروری و تفسیرهای ضمنی، موجب شده است که پیام‌های اصلی متن به شکلی قابل فهم برای مخاطب فارسی‌زبان منتقل شود. این اقدامات نه تنها به حفظ لحن شاعرانه و اجتماعی اثر کمک کرده، بلکه سبب ایجاد ارتباط مؤثرتر میان خواننده و متن اصلی شده است. در همین راستا، مترجم با جابه‌جایی ساختارهای دستوری، ضمن تطابق با قواعد زبان مقصد، موفق شده است پیام اصلی جملات را بدون ایجاد ابهام یا تحریف منتقل کند و تعادلی منطقی میان وفاداری به متن مبدأ و خوانایی در زبان مقصد برقرار سازد. همچنین، پرهیز از ترجمه تحت‌اللفظی در برخی موارد و انتخاب واژگانی متناسب با بافت زبان مقصد، نقش مهمی در افزایش انسجام و روانی ترجمه ایفا کرده است. حذف کلماتی که بار معنایی چندانی در زبان مقصد ندارند یا حذف آن‌ها لطمه‌ای به معنا وارد نمی‌کند از دیگر عواملی است که موجب بهبود خوانایی متن شده است.

در کنار این موارد، افزودن صفت‌ها یا توضیحاتی برای برخی واژگان نیز به بازآفرینی دقیق‌تر معنای متن اصلی و درک بهتر آن توسط خواننده کمک کرده است. با این حال، در برخی بخش‌ها نارسایی‌هایی در ترجمه مشاهده می‌شود که بر رسایی جمله و تأکید بر مفاهیم کلیدی اثر تأثیر منفی گذاشته‌اند. برای نمونه، قرار دادن فعل در ابتدای جمله، برخلاف ساختار معمول زبان فارسی، گاه موجب کاهش انسجام جمله شده است. همچنین در بخش‌هایی از متن، انتخاب واژگان با دقت کافی انجام نشده و برخی معادل‌ها با بافت معنایی و فضای کلی اثر هماهنگ نبوده‌اند. در مجموع، این تحلیل‌ها نشان می‌دهد که ترجمه کتاب الأجنحة المتکسرة از سوی سید مصطفی طباطبائی با تکیه بر رویکرد

مقصد‌گرا و مخاطب‌محور نظریه ژان رنه لادمیرال، توانسته است فضای شاعرانه و اجتماعی اثر جبران خلیل جبران را به خوبی در زبان فارسی بازآفرینی کند.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Seyyed Ahmad Mosawi <https://orcid.org/0009-0003-0578-713X>

Panah

Rasoul Balavi <https://orcid.org/0000-0002-7144-1407>

Mahmoud Borvayeh <https://orcid.org/0009-0009-8480-2273>

منابع

قرآن کریم.

ابن منظور الأنصاری، محمد بن مکرم بن علی. (۱۴۱۴ هـ). *لسان العرب*. جلد دوازدهم. بیروت: دار صادر.

جبران خلیل جبران. (۱۹۹۷ م). *الأجنحة المتكسرة*. ترجمه: عبدالله، جوليانا، مسعود، میخائیل. بیروت (لبنان): دار الكتاب العربی.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد بن مفضل. (۱۴۰۴ هـ). *المفردات فی غریب القرآن*. جلد اول. قم: دفتر نشر کتاب.

زرکوب، منصوره. (۱۳۸۸). *روش نوین فن ترجمه (عربی به فارسی - فارسی به عربی)*. اصفهان: انتشارات مانی.

صیادانی، علی و اصغرپور، سیامک. (۱۳۹۶). ارزیابی فرآیند ترجمه واژگان نهج البلاغه بر اساس نظریه لادمیرال ۱۹۹۴. *دوفصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات ترجمه قرآن و حدیث*، ۴(۸)، ۱۵۹-۱۳۳.

طباطبائی، سید مصطفی. (۱۳۳۷). *مجموعه کامل آثار جبران خلیل جبران*. جلد دوم. تهران: انتشارات کانون معرفت.

مهدی پور، فاطمه. (۱۳۹۰). *قضایایی برای رویارویی با مشکلات ترجمه*. نشریه کتاب ماه ادبیات، ۱۶۵، ۴۸-۵۱.

- مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۳). ترجمه قرآن کریم. قم: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.
- معروف، یحیی. (۱۳۹۴). فن ترجمه؛ اصول نظری و عملی ترجمه. تهران: انتشارات سازمان سمت.
- لادمیرال، ژان رنه. (۱۳۸۸). ترجمه کردن: قضایایی برای ترجمه (ترجمه، مقدمه و فصل چهارم کتاب)، ترجمه صابر محسنی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- _____. (۱۳۸۷). ترجمه: قضایایی برای ترجمه (ترجمه، پیشگفتار و سه فصل نخست اثر)، ترجمه نازلی شیرعلی دیکلو. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- نیازی، شهریار و قاسمی اصل، زینب. (۱۳۹۷). الگوهای ارزیابی ترجمه. تهران: انتشارات مؤسسه دانشگاه تهران.
- نیومارک، پیتر. (۱۳۸۲). دوره آموزش فنون ترجمه ویژه مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، ترجمه منصور فهیم و سعید سبزیان. تهران: انتشارات راهنما.
- ناظمیان، رضا. (۱۳۸۶). فن ترجمه (عربی - فارسی). تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- _____. (۱۳۹۲). فن ترجمه از عربی به فارسی. تهران: انتشارات سمت

Translated References to English

The Holy Quran. [In Persian]

- Gibran Khalil Gibran. (1997). *Al-Anjali Al-Mutkasreh*, translated by Abdullah, Juliana, Masoud, Mikhail. Beirut (Lebanon): Dar Al-Kitab Al-Arabi. [In Persian]
- Ibn Manzoor Al-Ansari, Muhammad bin Makram bin Ali. (1993). *Lisan Al-Arab*, Vol. 12. Beirut: Dar Sader. [In Persian]
- Ladmiral, Jean-Rene. (2009). "Translating: Issues for Translation" (Translation of the Introduction and Chapter Four of the Book), translated by Saber Mohseni, Shahid Beheshti University Thesis. [In Persian]
- _____. (2008). "Translation: Issues for Translation" (Translation of the Preface and the First Three Chapters of the Work), Translated by: Nazli Shir-Ali Diklo, Thesis, Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Mehdipour, F. (1970). Issues for Facing Translation Problems. *Book Month Literature Magazine*, No. 165, pp: 48-51. [In Persian]
- Makarem Shirazi, N. (1953). *Translation of the Holy Quran*. Qom: Office of Islamic History and Education Studies. [In Persian]

- Marouf, Y. (2015). *Translation Techniques: Theoretical and Practical Principles of Translation*. Tehran: Samt Publications. [In Persian]
- Nazemian, R. (1972). *The Art of Translation from Ariya to Persian*. Tehran: Samt Publications. [In Persian]
- _____. (2007). *Translation Techniques (Arabic-Persian)*. Tehran: Payam Noor University Publications. [In Persian]
- Newmark, P. (2003). *Special Translation Techniques Training Course for Undergraduate and Postgraduate Degrees* (Translators: Dr. Mansour Fahim, Saeed Sabzian). Tehran: Rahman Publications. [In Persian]
- Niazi, Sh. and Ghasemi-Asl, Z. (2018). *Translation Evaluation Models*. Tehran: Tehran University Press Publications. [In Persian]
- Ragheeb Isfahani, Hussein bin Muhammad bin Mufadzal. (1984). *Al-Mufradat Fi Gharib Al-Quran*. Vol. 1. Daftar Nashr Al-Kitab. [In Persian]
- Sayadani, A. and Asgharpour, S. (2017). "Evaluation of the Translation Process of Nahjul-Balagha Vocabulary Based on Ladmiral's Theory 1994". *Two Quarterly Scientific-Research Journals of Quran and Hadith Translation Studies*, Vol. 4, No. 8, pp: 133-159. [In Persian]
- Tabatabai, S. M. (1919). *The Complete Works of Gibran Khalil Gibran*. Vol. 2. Tehran: Kanoon Marafe Publicationst. [In Persian]
- Zarkoob, M. (1968). *A New Method of Translation Art (Arabic to Persian-Persian to Arabic)*. Isfahan: Mani Publications. [In Persian]

استناد به این مقاله: موسوی‌پناه، سید احمد، بلاوی، رسول، بروایه، محمود. (۱۴۰۴). تحلیل و کاربرد الگوی ژان رنه لادمیرال در ترجمه فارسی واژگان کتاب «الأجنحة المتكسرة» اثر جبران خلیل جبران. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۵ (۳۲)، ۳۸۴-۳۵۳. doi: 10.22054/rctall.2025.85795.1792

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.